

**ПРОБЛЕМА МИРУ В КАТОЛИЦЬКІЙ СУСПІЛЬНІЙ ДОКТРИНІ**

*Загострення суперечностей у сучасному суспільстві стимулювало зацікавлення церков проблемами збереження миру. Католицька концепція справжнього миру передбачає дотримання Божих заповідей, поєднання політики і моралі та еволюційне вирішення суперечностей. Погляди Іоана XXIII справили вплив на формування концепції позитивного миру скандинавської критичної школи дослідження миру.*

**Ключові слова:** католицька суспільна доктрина, справжній мир, позитивний мир.

Процеси цивілізаційної консолідації сучасного світу стимулюють активізацію релігійних впливів на політику і суспільну свідомість. Особливо це явище помітне у діяльності римо-католицької церкви. Загострення суперечностей у сучасному суспільстві стимулювало зацікавлення церкви проблемами збереження миру.

Лев XIII виступив прихильником активізації ролі церкви в суспільних процесах. Вже у першій своїй енцикліці «*Inscrutabili Dei consilio*» («Незбагненим Божим рішенням», 21.04.1878) понтифік звернув увагу на прояви зла в суспільстві та особливу роль церкви у його поборюванні. Найвідомішою енциклікою Льва XIII стала «*Reum novarum*» («Нові віяння», 15.05.1891). Папа розкритикував соціалістичні проекти розв'язання соціальних проблем. На його переконання, запровадження колективної власності становитиме несправедливість по відношенню до попередніх власників та зіпсує устрій держави. Приватна власність є природним правом людини і «фундаментом, на якому слід оперти добробут народу». Папа стверджував неможливість запровадження цілковитої рівності в суспільстві, що спричинене природними відмінностями людей та виступав проти простих вирішень робітничого питання. «Ті, (...) які бідному людству обіцяють життя, вільне від всякого болю і труднощів, повне миру і постійних задовольнень, ті ошукують народ і готують йому пастку, що криє в собі ще більші від теперішніх нещасть».

Лев XIII закликав до класового співробітництва та заявляв, що робітники і працедавці не є ворожими класами, а потребують послуг одні одних. «Згода надає речам красу і породжує порядок, і навпаки, з безперервної боротьби завжди появляються заворушення диких конфліктів». Розв'язання соціальних проблем Папа вбачав у створенні товариств взаємодопомоги і професійних організацій робітників, які повинні функціонувати на принципах християнської етики і класового співробітництва. Держава і церква повинні сприяти їхній діяльності з метою еволюційного розв'язання соціальних протиріч. Обов'язком держави є підтримка моральності звичаїв, повага релігії і справедливості, справедливий розподіл громадських обов'язків, розвиток промисловості, торгівлі і сільського господарства [6; 8]. Соціальні енцикліки Льва XIII дали поштовх появі нової ідеології – християнської демократії.

Проблема миру актуалізувалася у політичних концепціях римо-католицької церкви у зв'язку з двома кровопролитними війнами у Європі в XX ст. Зокрема, Бенедикт XV видав енцикліку «*Pacem, Dei munus pulcherrimum*» («Мир, найкращий дар Божий», 23.05.1920), яка була реакцією на завершення I світової війни і спроби формування повоєнної міжнародної системи. Папа закликав всі народи укласти щирий мир, опертий на християнській любові та об'єднатися у міцні союзи, оперті на

справедливості. Ніякий мир і ніякі мирні союзи, навіть встановлені на довгих і трудомістких нарадах і урочисто заприсягнені, не будуть мати силу, якщо одночасно не заспокоять ненависть і незгоди, та не буде повернута взаємна любов. Папа закликав народи до пробачення несправедливостей і братерського примирення. Бенедикт XV визначив роль церкви в повоєнному світі як «самаритянина народів», тому що християнська любов, зм'якшуючи думки, сприяє поверненню суспільного миру. Він наводив приклад стародавніх диких і варварських народів, які після євангелізації поступово пом'якшилися, позбулися ненависті, згуртувалися в одну родину і дали основу християнській Європі. Папа позитивно поставився до ідеї В.Вільсона стосовно створення Ліги Націй, «щоб всі держави об'єдналися в одне товариство, або радше в одну родину чи то з метою захисту власної свободи, чи для збереження порядку в людському суспільстві. До цього Союзу народів, поряд з іншими мотивами, заохочує нас необхідність скорочення військових витрат, надмір яких держави не можуть знести, та щоб на майбутнє могли стримати вибух таких страшних війн, або відсунути їх небезпеку якнайдалі, зберігаючи кожному народові свободу самоуправління, безпеку і слухні кордони» [7].

Енцикліка наступного понтифіка - Пія XI «*Ubi Arcano Dei*» («Незбагнений Божий замисл», 23.12.1922) присвячена необхідності встановлення справжнього миру після I світової війни. Причину конфліктів Папа вбачав у відході людей у приватному і громадському житті від вчення Христа. Приводом стало падіння поваги до права і влади, що наступило, коли Бога Творця перестали вважати джерелом права і влади. Мир, згідно з ідеями енцикліки, мав базуватися на справедливості, однак Папа стверджував нездатність людських інституцій до забезпечення міцного миру. Пій XI зазначав, що «Христовий мир не є підтримуваний минаючими засобами, але духовними і вічними благами». «Мир у справжньому значенні цього слова, мир Христовий, до якого так сильно прагнуть, жодною мірою не може запанувати, якщо Христове вчення, Його проповіді і приклади не будуть всіма дотримуватися у громадському і приватному житті».

Понтифікат Пія XII проходив у складних умовах II світової війни та протистояння комуністичного і націонал-соціалістичного тоталітаризмів, засуджених у енцикліках його попередника. Перебування у Римі, столиці фашистської Італії, обмежувало свободу дій понтифіка. Пій XII попереджував про небезпеку війни та в радіозверненні 24.08.1939 заявив: «Внаслідок миру нічого не втрачається – внаслідок війни можна втратити все». Основні його енцикліки стосувалися різних аспектів досягнення миру: необхідності молитв за мир («*Communium interpretes dolorum*» («Розуміння загальних страждань», 15.04.1945); «*Optatissima Pax*» («Довготерміновий мир», 18.12.1947)), розв'язання палестинського конфлікту («*Auspicia quaedam*» («Деякі ознаки»), 1.05.1948).

Зростання авторитету Церкви проявилось зокрема у виконанні Іоаном XXIII посередницьких функцій у найкритичніший період біполярного протистояння – Карибської кризи в жовтні 1962 р. Недосконалість міжнародного миру в епоху протистояння двох військово-політичних блоків стала стимулом для розробки вчення про справжній мир. Енцикліка Іоана XXIII «*Pacem in terris*» («Мир на землі», 11.04.1963) трактувала мир через призму людини, її прав і свобод, джерелом яких є її гідність. Фундаментальним принципом у відносинах між людьми повинно бути визнання того, що кожна людина володіє розумом, волею та невід'ємними правами і обов'язками. Серед прав людини Іоан XXIII виділив право на життя і достойний рівень життя, користування моральними і культурними цінностями, поклоніння Богові, свободу сімейного життя, право на об'єднання, еміграцію та імміграцію, участь у громадському житті. Повага цих прав і обов'язків, що випливають з них, становить

спільне добро. Джерелом суспільного порядку є Бог. «Порядок в людському суспільстві має нематеріальний характер. Адже опирається на правді, мусить реалізовуватися згідно зі справедливістю та підживлюватися і удосконалюватися взаємною любов'ю». «Оскільки влада ґрунтується на нематеріальній силі, ті, що її здійснюють в державі, повинні звертатися до людських сумлінь, тобто до тяжіючого над кожним обов'язку добровільного співробітництва для спільної користі всіх».

З принципів відносин між людьми Іоан XXIII виводив умови міжнародного співіснування. Кожна держава повинна реалізовувати спільне добро та дотримуватися принципів рівності у ставленні до інших держав. Папа звертав увагу на обов'язки держав стосовно гарантування мовних, освітніх і економічних прав національних меншин. Одночасно національні меншини мають обов'язок лояльного ставлення до держави. Тобто за умови «коли ті, що належать до меншини, створять разом з іншими народами певну спільноту і будуть намагатися брати участь у їх звичаях та інституціях. Не дійде до цього, якщо будуть виникати спори, що спричиняють незлічимі шкоди і затримують цивілізаційний розвиток народів». Для зниження диспропорцій народи повинні співпрацювати для полегшення обміну благами, капіталом і людьми.

Іоан XXIII розкритикував концепцію підтримання миру шляхом озброєння та доктрини балансу сил – «якщо роззброєння не буде загальне і повне та якщо не відбудеться воно в людських серцях, тобто якщо всі не будуть злагоджено і щиро співпрацювати, щоб усунути з сердець страх і побоювання щодо вибуху війни. Це вимагає, щоб замість принципу, що вважався колись за найвищу гарантію миру, запровадити абсолютно інший, який проголошує, що справжній і міцний мир між народами мусить опиратися не на рівновазі сил, а тільки на взаємній довірі».

Єдиною формою розв'язання суперечок Іоан XXIII вважав мирні засоби у вигляді порозумінь і договорів. Звертаючи увагу на зростання взаємозалежності між державами, Папа стверджував, що мир і безпека не можуть реалізовуватися окремо однією державою, а вимагають спільної діяльності. Іоан XXIII допускав створення влади на наднаціональному рівні, зазначаючи, що вона повинна опиратися на принципи рівності, відкритості, добровільності і прагнути до досягнення спільного добра, яким є визнання, повага і захист прав людини. «Загальна влада, компетенції якої повинні бути поширені на весь світ, і яка повинна мати у розпорядженні відповідні засоби, котрі б вели до спільного блага, мусить бути установлена внаслідок згідного порозуміння всіх народів, а не нав'язана силою. Для того, щоб така влада могла результативно виконувати свої завдання, вона мусить ставитися однаково до всіх, безсторонньо, і мати не меті спільне благо народів». Енцикліка "Pacem in terris" проголошувала, що справедливий мир повинен опиратися на правді, справедливості, любові та свободі. Папа резюмував, що «не буде миру в людському суспільстві, якщо не закорениться він глибоко в серці кожної людини, тобто якщо кожен не захоче в собі порядку, встановленого Богом». Іоан XXIII наводив цитату із творів св. Августина, який писав, що не може бути досконалішого порядку, ніж той, коли Бог володіє духом, а дух – тілом. Одночасно Папа заявляв, що людина, навіть сповнена найкращих намірів, не в стані встановити мир, опираючись лише на свої сили, для цього необхідна Божа допомога. У певній мірі, вчення Іоана XXIII про справжній мир стало поштовхом для розробки скандинавською або критичною школою дослідження миру концепції позитивного миру [5].

Активізація суспільно-політичної діяльності характеризувала також інші конфесії християнства. Зокрема, це стосується діяльності баптистського проповідника Мартіна Лютера Кінга (1929-1968). У своїх промовах він закликав до боротьби з расизмом, дискримінацією і сегрегацією чорношкірого населення США за допомогою мирних ненасильницьких засобів. Найвідоміша його промова «Я маю мрію», проголошена

28.08.1963 біля Меморіалу Лінкольна під час Маршу на Вашингтон за робочі місця і свободу. Нав'язуючи до біблійських текстів і традицій «американської мрії», Мартін Лютер Кінг змалював образ майбутнього расового примирення. За внесок у демократизацію американського суспільства у 1964 р. він був нагороджений Нобелівською премією миру.

У суспільно-політичному вченні Павло VI торкався проблем міжнародного устрою, глобального прогресу, подолання бідності, екуменізму. Найважливіша енцикліка «*Populorum progressio*» («Прогрес людства») (26.03.1967) констатувала зростання соціального розшарування. «Людське суспільство хворе, а причиною хвороби є не так зменшення ресурсів, як хтивє скупчення їх в руках небагатьох, розходження братерських пов'язань між людьми і народами». Розвиток людства наражається на небезпеку, якщо не встановиться правдива ієрархія цінностей. Добування земних благ веде до жадібності, яка може опановувати людей, родини і народи, ведучи до матеріалізму, пригноблюючого дух. «Не можна вважати зростання добробуту найвищою метою. Прогрес несе подвійну можливість: з одного боку він необхідний людині для повнішого розвитку людства, з другого боку, замикає її якби у в'язницю, якщо прагнути до нього як до найбільшого блага, поза яким не слід дбати ні про що інше». Оскільки земля створена, щоб забезпечувати людей засобами до життя і знаряддями розвитку, кожна людина має право отримати те, що їй необхідне. «Земля належить всім, не тільки багатим». Економічний розвиток залежить насамперед від суспільного, до якого прямує. Розвиток вимагає сміливих реформ, які б принесли цілковите оновлення існуючого стану, допускав земельні реформи. Закликав багаті народи, виконуючи обов'язок солідарності, суспільної справедливості і загальної любові, надати допомогу народам, які переживають бідність і голод. Не йдеться про усунення конкуренції, але утримання її в таких межах, щоб стала справедливою, чесною і гідною людини. Заперечував суспільний радикалізм. «Людина може впорядковувати земні справи без Бога, але відкинувши Бога, може спрямовувати їх тільки проти людини. Тому гуманізм, відмежований від інших справ, стає нелюдським». «Бунти і повстання – поза випадками очевидної і довготривалої тиранії, що порушує основоположні права людини і завдає важкої шкоди загальному благу якоїсь країни, – породжують нові кривди, спричиняють нові нерівності, збуджують людей до нового проливання крові. Не можна існуючого зла поборювати таким способом, який би спричиняв ще більшу поразку». Занадто великі економічні і суспільні диспропорції та ідеологічні відмінності спричиняють ворожість, суперечки і загрожують мирові. «Мир не обмежується до припинення будь-якої війни, так ніби опирається на постійній рівновазі сил. Мир опрацьовується терпеливо, щодня, дотримуючись установленого Богом порядку, який вимагає досконалішої справедливості між людьми». Павло VI закликав до подолання взаємних упереджень і егоїзму між народами за допомогою співпраці і солідарності. Закликав до формування нового міжнародного устрою, в якому «місце небезпечного і безрезультатного випробування сил і гонки озброєнь зайняла дружня мирна і безкорислива міжнародна співпраця, прямує до згідного заохочення розвитку всього людства, завдяки якій могли б всі люди повніше розвиватися». Йдеться про спільність людей, в якій кожен, незалежно від раси, релігії і національності, міг би жити справжнім людським життям, життям, в якому свобода не була би порожнім словом. Павло VI наголошував на необхідності виховання людей для миру. З цією метою 1 січня 1968 р. було проголошено Всесвітнім днем миру, який почали відзначати щорічно. Результатом екуменічної діяльності Павла VI стало взаємне скасування у 1967 р. екскомунік православної і католицької церков 1054 р.

Суспільно-політичні погляди Іоана Павла II формувалися на принципах християнської демократії. Енцикліка «*Sollicitudo rei socialis*» («Суспільна турбота», 30.12.1987), видана з нагоди 20-ліття проголошення Павлом VI «*Populorum progressio*», закликала до солідарності народів перед глобальними проблемами. Іоан Павло II проаналізував явища тогочасного світу: деколонізацію, бідність, недостатній темп розвитку, нерівномірність економічного розвитку, безрезультатність конвергенції і діяльності ООН. Наголошував на небезпеці надмірного використання невідновлюваних природних ресурсів і прагнення до зростання споживання. Закликав до поваги між народами, солідарності, співпраці та подолання бідності, яка має структурний характер. Розуміючи боротьбу народів за визволення, Іоан Павло II критикував прагнення до економічної свободи за всяку ціну, яка веде до фактичного поневолення.

«*Centesimus annus*» («Сота річниця», 1.05.1991) проголошена в 100-літній ювілей «*Rei novae*» і була реакцією на падіння комунізму і зміни в Центральній-Східній Європі. Іоан Павло II відкидав атеїзм і класову боротьбу, які теоретично протиставлені боротьбі за суспільну справедливість. Іоан Павло II порівнював імперіалізм, мілітаризм і класову боротьбу, вбачаючи в них спільні марксистські корені. Виступав проти одержавлення засобів виробництва, що є причиною відчуження людини у суспільстві. Неправильне розуміння людської свободи привело до встановлення націонал-соціалізму і комунізму. Іоан Павло II критикував міжнародну систему двополярного поділу, гонку озброєнь та поширення змагання двох систем на країни Третього світу. Усвідомлюючи труднощі, з якими зустрінуться народи Центрально-Східної Європи, Іоан Павло II закликав їх до солідарності і співпраці, взаємного пробачення. Розуміючи необхідність усунення несправедливості, радикально відкидав насильство.

Ідеї екуменізму присутні у багатьох енцикліках Іоана Павла II. «*Slavorum apostoli*» («Апостоли слов'ян», 2.06.1985) присвячена 1100-літтю євангелізації слов'ян св. Кирилом і Мефодієм. Іоан Павло II запропонував способи усунення поділів між народами і християнськими церквами, тобто бачення загальної церкви, яка об'єднує різні культурні традиції з повагою їх відмінності. В енцикліці «*Ut unum sint*» («Аби були одно», 25.05.1995) Іоан Павло II закликав до зближення західного і східного християнства, заявивши що «Церква повинна дихати обома легенями».

Папа розвинув католицьку доктрину миру Іоана XXIII, пов'язуючи її з дотриманням Божих заповідей. У вченні Іоана Павла II мир не є простою антитезою війні, але передбачає співпрацю держав і народів, взаємну повагу і безпеку. У зверненні з нагоди Всесвітнього дня миру 1993 р. підкреслював: «Мир вимагає справжньої поваги гідності і прав кожної людини, які уможливають їй повний індивідуальний розвиток. Визиск слабших, бідність і прояви суспільної нерівності, які непокоять, ускладнюють та затримують створення міцних основ справжнього миру». Іоан Павло II трактував мир як благо, «яке слід впроваджувати добром, воно є благом для окремих осіб, для родин, для народів світу і для всього людства; воно є благом, яке слід стерегти і яке слід розвивати, вибираючи і чинячи добро». Найважливішою передумовою миру є повага гідності людини, її свобод і прав. «Мир зводиться в кінцевому підсумку до поваги прав людини – справою справедливості є мир – війна ж зароджується з їх порушення і поєднується завжди зі ще більшим порушенням цих прав. (...) Порушення прав людини йде поряд із порушенням прав народів, з якими людина пов'язана органічними узами, як з великою родиною». У зверненні з нагоди Всесвітнього дня миру 1999 р. Іоан Павло II підкреслив величезну загрозу, яку становлять для гідності людини і для миру ідеології, що відкидають людину як найвищу ціль (марксизм, нацизм, фашизм, міфи расової вищості, націоналізму, етнічного егоїзму та матеріалістичне споживацтво).

Іоан Павло II описав принципи, на яких повинні опиратися людські відносини та діяльність для миру: суспільні справи повинні трактуватися по-людськи, а не з позиції насильства; напруження, суперечки і конфлікти повинні вирішуватися шляхом переговорів, а не репресій; ідеологічні відмінності вимагають зіткнення у кліматі діалогу і вільної дискусії; справедливі інтереси окремих груп повинні рахуватися зі справедливими інтересами інших зацікавлених груп та вимогами вищого блага; застосування зброї не може бути відповідним засобом для розв'язування суперечок; невід'ємні права людини повинні захищатися за всяких обставин; неприпустимість використання вбивств для нав'язання тих чи інших рішень.

В апостольській адгортації «*Reconciliatio et Paenitentia*» («Примирення і покаєння», 2.12.1984) та енцикліці «*Dominum et vivificantem*» («Господу і животворящому», 18.05.1986) Іоан Павло II визначив гріх як непослух Богові, його законам і моральним нормам, які дані людині. Запровадив поняття «соціальний гріх», тобто гріх окремої людини, наслідки якого мають вплив на інших людей і людство. Соціальний гріх – це дії індивіда, спрямовані проти ближнього, справедливості, прав людини і спільного блага. «Соціальним може бути гріх, вчинений діями чи бездіяльністю політичних, економічних і профспілкових лідерів, які, володіючи владою, не прагнуть до покращення чи змін в суспільстві відповідно до потреб і можливостей цього етапу історії». Соціальним гріхом є ворожість, боротьба і протиборство, в їхній основі завжди гріх конкретної особи. Визнання гріха і відповідальності за його наслідки (покаєння) ведуть до примирення і спасіння людства [1; 4].

Процеси глобалізації і глобальні проблеми людства актуалізувалися у соціальному вченні церкви на початку XXI ст. Бенедикт XVI виступав за розв'язання глобальних проблем людства, опираючись на принципи християнської любові. Енцикліка «*Deus caritas est*» («Бог є любов'ю», 25.01.2006) стосувалася різних проявів любові, зокрема, ролі церкви, яка через милосердя демонструє свою любов людству. Обґрунтовував необхідність дотримання принципів справедливості. «Справедливість є метою, тобто також внутрішньою мірою кожної політики».

Розкритикував концепцію тоталітарної держави. «Держава, яка прагне взяти на себе турботу про все, яка поглинає все в собі, у кінцевому підсумку перетворюється в бюрократичну інстанцію, яка не може забезпечити головного, чого потребує людина яка страждає, тобто кожна людина – любовної турботи. Ми потребуємо держави (...), яка визнає і підтримує ініціативи, що виходять від різних соціальних сил і поєднують у собі принцип добровільності із діяльним співчуттям».

Енцикліка «*Caritas in veritate*» («Любов в правді», 7.07.2009) була написана у період світової економічної кризи. Бенедикт XVI вбачав також позитивні аспекти кризи, яка змушує перепланувати маршрут, виробити нові правила і знайти нові форми діяльності. Посилаючись на енцикліку Павла VI «*Populorum progressio*», Бенедикт XVI намагався дати відповідь на глобальні виклики сучасності. Основну загрозу сучасності вбачав в тому, що зростаюча взаємозалежність між людьми і народами не супроводжується етичною взаємодією на рівні совісті і розуму. «Спільне користування благами і ресурсами, з якого випливає справжній розвиток, не може бути гарантоване лише технічним прогресом і взаємовигідними відносинами: необхідний потенціал любові, перемагаючий зло добром». Процес глобалізації веде до формування прообразу міста без кордонів, граду Божого. «Істинне обличчя глобалізації як процесу і її основний етичний критерій – це єдність людської сім'ї та її розвиток в добрі. Тому слід неухильно підтримувати той культурний аспект всесвітньої інтеграції, який спрямований на благо особистості і суспільства та відкритий трансцентентному».

На думку Папи, питання розвитку тісно пов'язане з обов'язками, які виникають у відносинах людини із природним середовищем. Оскільки воно дароване Богом всім людям, то його використання накладає відповідальність перед бідними, перед майбутніми поколіннями і всім людством. «Проектуючи цілісний людський розвиток, ми не можемо забувати про наступні покоління, але повинні поступати солідарно і справедливо по відношенню до них в різних сферах: екологічній, правовій, економічній, політичній, культурній». Солідарність – це усвідомлення того, що всі відповідальні за всіх. Насущним завданням міжнародного співтовариства вважав пошук інституційних способів впорядкування експлуатації невідновлюваних ресурсів за участю бідних країн, щоб разом планувати майбутнє.

У діяльності Франціска помітні тенденції до висування на пріоритетне місце питань екологічної безпеки людства та соціальної справедливості. Цих суспільно-політичних проблем він торкався в апостольській адгортації «*Evangeliū gaudium*» («Радість Євангелії», 24.11.2013). Папа висловлював підтримку політикам, діяльність яких спрямована на вилікування глибоких причин, а не зовнішніх проявів хвороб нашого світу. «Політика, так часто очорнювана, є піднесеним покликанням, є однією із найцінніших форм любові, оскільки спрямована на пошук спільного блага». Розв'язання соціальних протиріч, справедливий розподіл благ і дотримання прав людини Франціск вважав необхідною передумовою справжнього миру. Папа назвав фальшивим мир, який мав би усправедлилювати організацію суспільного життя, пригноблюючи і формально заспокоюючи найбідніших, щоб ті, які насолоджуються найбільшими благами, могли зберегти безтурботний стиль життя, а інші мусіли б боротися за виживання. «Гідність людської особи і спільне благо є вище спокою тих, які не хочуть відмовитися від своїх привілеїв».

У ставленні до конфліктів Папа виступив прихильником застосування принципу «гри з ненульовим результатом», тобто «сприйняття конфлікту, вирішення його і перетворення у вогнище нового процесу». У процесі примирення Папа закликав поважати різноманітність, яка становить цінність. Відзначав важливу роль держави, до функцій якої належить підтримка спільного блага та прагнення до інтегрального розвитку всіх. Ця фундаментальна роль не може бути делегована. Ведучи діалог з державою і суспільством, церква не володіє розв'язаннями для всіх конкретних питань, однак підтримує пропозиції, які відповідають гідності людської особи і спільному благу.

В енцикліці «*Laudato Si'*» («Слава Тобі», 24.05.2015) Франціск констатував зміни у природі, які ведуть до деградації світу, зниження якості життя значної частини людства, забруднення середовища, вичерпання ресурсів, потепління клімату, втрати біологічної різноманітності та зростання глобальної несправедливості. На думку Папи, процес деградації природного середовища неможливо зупинити без розв'язання проблем деградації людини і суспільства.

Франціск закликав до зміни стилю життя людства, виробництва і споживання, щоб стримати глобальне потепління або виключити причини, що виникли внаслідок людської діяльності. Перешкодою для формування довгострокових глобальних програм Папа вважав обмеженість більшості політичних керівників часовими рамками виборчих циклів. «Політична велич виявляється тоді, коли у важкі хвилини діємо, опираючись на великі принципи і думаємо довготерміново про спільне благо».

У своїй промові 25.09.2015 р. на сесії Генеральної Асамблеї ООН Франціск звернув увагу на необхідність розв'язання глобальних проблем людства. Папа позитивно оцінив внесок ООН в розвиток міжнародного права і забезпечення миру. «Кожне з цих політичних, юридичних і технічних досягнень є шляхом конкретизації ідеї людського братерства і засобом для його повнішої реалізації». Понтифік підтримав

ідею реформування ООН для забезпечення всім країнам реального і рівного впливу на прийняття рішень. «Така потреба більшої справедливості є особливо важлива для органів зі справжньою виконавчою спроможністю, як Рада Безпеки, фінансові інститути чи групи і спеціальні механізми, створені для розв'язання економічних криз». Папа закликав до реального розподілу політичної, економічної, військової і технологічної влади між багатьма суб'єктами і створення системи правового регулювання претензій та інтересів. Франціск звернув увагу на існування багатьох суспільних секторів, позбавлених захисту і які є жертвами поганого здійснення влади: природне середовище та відсторонені люди. «Егоїстичне і необмежене прагнення влади і матеріального добробуту веде як до зловживання доступними матеріальними засобами, так і до відсторонення слабших, чи то внаслідок обмежених фізичних можливостей, чи відсутності освіти і відповідних технічних засобів, або недостатньої спроможності до прийняття політичних рішень. Економічне і суспільне відсторонення є цілковитим запереченням людського братерства і дуже серйозним посяганням на права людини і середовища». Наслідком цього є торгівля людьми, невільницька праця, проституція, торгівля наркотиками і зброєю, тероризм і міжнародна організована злочинність. Світ вимагає від ООН конкретних кроків і безпосередніх заходів для покращення природного середовища і подолання суспільного і економічного відсторонення. Назвавши війну запереченням всіх прав і драматичною агресією проти середовища, Папа закликав використовувати всі засоби для її уникнення. Франціск застеріг проти спекулятивного використання норм Статуту ООН окремими державами, що відкриває «справжню скриньку Пандори неконтрольованих сил, які серйозно шкодять беззахисному населенню, культурному, а також біологічному середовищу». Етика і право, оперті на загрозі взаємного знищення заперечують ідею ООН і перетворюють її на організацію «Націй, Об'єднаних страхом і підозрою».

Суспільно-політична доктрина католицької церкви, ґрунтуючись на релігійних основах, зазнає систематичного оновлення і удосконалення відповідно до соціальних, політичних і міжнародних змін. Оперативне реагування на суспільно-політичні проблеми сучасності забезпечило католицизмові зростання авторитету і впливу на глобальні процеси.

1. Borgosz J. Drogi i bezdroża filozofii pokoju (od Homera do Jana Pawła II) / Józef Borgosz.- Warszawa: Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej, 1989.- S. 26.
2. Dębowski J. Watykańska doktryna pokoju i jej polskie odniesienie / Jan Dębowski.- Białystok; Dział Wydawnictw Filii UW w Białymstoku, 1991.- 220 s.
3. Encyclical Letter Laudato Si' of the Holy Father Francis on Care for our Common Home // [http://w2.vatican.va/content/francesco/en/encyclicals/documents/papa-francesco\\_20150524\\_enciclica-laudato-si.html](http://w2.vatican.va/content/francesco/en/encyclicals/documents/papa-francesco_20150524_enciclica-laudato-si.html)
4. Genyk M. «Beati pacifici: quoniam filii Dei vocabuntur»: Релігійний фактор польсько-українського примирення / Mykoła Genyk // Historia i Świat.- 2015.- № 4.- S. 357-370.
5. Jan XXIII. Pacem in terris.- Wrocław: Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej, 1997.- 88 s.
6. Leon XIII. Rerum novarum.- Wrocław: Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej, 1996.- 67 s.
7. Pacem, Dei Munus Pulcherrimum. Encyclical of Pope Benedict XV on Peace and Christian Reconciliation to the Patriarchs, Primates, Archbishops, Bishops, and Ordinaries in Peace and Communion with the Holy See // [http://w2.vatican.va/content/benedict-xv/en/encyclicals/documents/hf\\_ben-xv\\_enc\\_23051920\\_pacem-dei-munus-pulcherrimum.html](http://w2.vatican.va/content/benedict-xv/en/encyclicals/documents/hf_ben-xv_enc_23051920_pacem-dei-munus-pulcherrimum.html)
8. Rerum Novarum. Encyclical of Pope Leo XIII on Capital and Labor // [http://w2.vatican.va/content/leo-xiii/en/encyclicals/documents/hf\\_l-xiii\\_enc\\_15051891\\_rerum-novarum.html](http://w2.vatican.va/content/leo-xiii/en/encyclicals/documents/hf_l-xiii_enc_15051891_rerum-novarum.html)

*The churches' interest in preservation of peace was caused by exacerbation of contradictions in contemporary society. The catholic conception of true peace consists in observance of the Ten Commandments,*

concord of politics and morals and evolutionary resolution of contradictions. The Pope John XXIII's views have made a great influence on forming of the conception of positive peace of the Scandinavian critical school of peace study.

**Key words:** Catholic social doctrine, true peace, positive peace.

*Обострение противоречий в современном обществе стимулировало интерес церкви к проблемам сохранения мира. Католическая концепция настоящего мира предполагает соблюдение Божьих заповедей, сочетание политики и морали и эволюционное разрешение противоречий. Взгляды Иоанна XXIII оказали влияние на формирование концепции позитивного мира скандинавской критической школы исследования мира.*

**Ключевые слова:** католическая общественная доктрина, настоящий мир, позитивный мир.

УДК 327.5

ББК 66.042

Ганна Жекало

## ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ДЕТЕРМІНАЦІЇ ПОЛІТИЧНОГО КОНФЛІКТУ

*Конфлікти. Вони зустрічаються у всіх сферах діяльності людей і часто відносяться до числа значних і хвилюючих подій людського життя. Політичні конфлікти є необхідним і важливим елементом існування держави. Але жахливими бувають часом їх наслідки. Тому володіючи інформацією щодо їх сутності, змісту, типів тощо можна згладити їхні наслідки. В даній статті автором були здійснені спроби виділити теоретичні підходи до визначення поняття «політичний конфлікт» а також охарактеризувати суть понять «конфлікт», «соціальний конфлікт», «політичний конфлікт». Окрема увагу була зосереджена на виявленні різниці між поняттями «протиріччя» та «конфлікт».*

**Ключові слова:** конфлікт, соціальний конфлікт, політичний конфлікт, протиріччя.

Політичне життя будь-якої держави у будь-який період історії неможливе без протиріч та конфліктів, зіткнень інтересів різних сторін та груп людей. В кожний період часу ці суперечності є більш чи менш помітні. А кожний наступний конфлікт певною мірою відрізняється від попереднього. Сучасна людина живе у важкому змінному та конфліктному світі. Кожний із нас час від часу стикається із протиріччями, суперечностями чи конфліктами як на побутовому так і на державному рівні. Майже кожного дня виникають конфлікти, які вимагають нових засобів для їх врегулювання.

В українському науковому середовищі сьогодні можна спостерігати підвищений інтерес до вивчення та обґрунтування проблеми політичних конфліктів. З одного боку, це обумовлено тим, що питання існування соціальних, етнічних чи політичних конфліктів довгий час замовчувалась в радянському суспільстві і було поза межами досліджень багатьох фахівців. З іншого боку, зацікавлення цією проблематикою невід'ємно пов'язано з труднощами, суперечностями та протиріччями, які склалися зараз в Україні.

Значущість та актуальність наукового дослідження даної статті зумовлені існуванням в сучасній Україні конфліктів та протистоянь, які стали звичним явищем у нашій державі. Вивчення феномена політичного конфлікту – його джерел, причин, мотивів, способів протистояння сторін а також вивчення теоретичної бази детермінації політичного конфлікту перш за все сприяють їх регулюванню та вирішенню.

Метою нашої статті є дослідити підходи до визначення та обґрунтування політичного конфлікту. Основні завдання, які ми ставимо перед собою полягають в наступному:

- охарактеризувати та розмежувати поняття «конфлікт», «соціальний конфлікт» та «політичний конфлікт»;
- виділити основні підходи до визначення політичного конфлікту;

*concord of politics and morals and evolutionary resolution of contradictions. The Pope John XXIII's views have made a great influence on forming of the conception of positive peace of the Scandinavian critical school of peace study.*

**Key words:** Catholic social doctrine, true peace, positive peace.

*Обострение противоречий в современном обществе стимулировало интерес церкви к проблемам сохранения мира. Католическая концепция настоящего мира предполагает соблюдение Божьих заповедей, сочетание политики и морали и эволюционное разрешение противоречий. Взгляды Иоанна XXIII оказали влияние на формирование концепции позитивного мира скандинавской критической школы исследования мира.*

**Ключевые слова:** католическая общественная доктрина, настоящий мир, позитивный мир.

УДК 327.5

ББК 66.042

Ганна Жекало

## ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ДЕТЕРМІНАЦІЇ ПОЛІТИЧНОГО КОНФЛІКТУ

*Конфлікти. Вони зустрічаються у всіх сферах діяльності людей і часто відносяться до числа значних і хвилюючих подій людського життя. Політичні конфлікти є необхідним і важливим елементом існування держави. Але жахливими бувають часом їх наслідки. Тому володіючи інформацією щодо їх сутності, змісту, типів тощо можна згладити їхні наслідки. В даній статті автором були здійснені спроби виділити теоретичні підходи до визначення поняття «політичний конфлікт» а також охарактеризувати суть понять «конфлікт», «соціальний конфлікт», «політичний конфлікт». Окрема увагу була зосереджена на виявленні різниці між поняттями «протиріччя» та «конфлікт».*

**Ключові слова:** конфлікт, соціальний конфлікт, політичний конфлікт, протиріччя.

Політичне життя будь-якої держави у будь-який період історії неможливе без протиріч та конфліктів, зіткнень інтересів різних сторін та груп людей. В кожному період часу ці суперечності є більш чи менш помітні. А кожен наступний конфлікт певною мірою відрізняється від попереднього. Сучасна людина живе у важкому змінному та конфліктному світі. Кожен із нас час від часу стикається із протиріччями, суперечностями чи конфліктами як на побутовому так і на державному рівні. Майже кожного дня виникають конфлікти, які вимагають нових засобів для їх врегулювання.

В українському науковому середовищі сьогодні можна спостерігати підвищений інтерес до вивчення та обґрунтування проблеми політичних конфліктів. З одного боку, це обумовлено тим, що питання існування соціальних, етнічних чи політичних конфліктів довгий час замовчувалась в радянському суспільстві і було поза межами досліджень багатьох фахівців. З іншого боку, зацікавлення цією проблематикою невід'ємно пов'язано з труднощами, суперечностями та протиріччями, які склалися зараз в Україні.

Значущість та актуальність наукового дослідження даної статті зумовлені існуванням в сучасній Україні конфліктів та протистоянь, які стали звичним явищем у нашій державі. Вивчення феномена політичного конфлікту – його джерел, причин, мотивів, способів протистояння сторін а також вивчення теоретичної бази детермінації політичного конфлікту перш за все сприяють їх регулюванню та вирішенню.

Метою нашої статті є дослідити підходи до визначення та обґрунтування політичного конфлікту. Основні завдання, які ми ставимо перед собою полягають в наступному:

- охарактеризувати та розмежувати поняття «конфлікт», «соціальний конфлікт» та «політичний конфлікт»;
- виділити основні підходи до визначення політичного конфлікту;